

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

AYTAN VE ÖMER POLAT -TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:43526/02)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

16 Haziran 2009

İşbu karar AİHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan (43526/02) no'lu davanın nedeni (T.C. vatandaşları) Aytan Polat ve eşi Ömer Polat'ın (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 24 Ağustos 2001 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvurdur.

Başvuranlar, Diyarbakır Barosu avukatlarından S. Tanrıkulu tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuranlar, Aytan Polat ve Ömer Polat sırasıyla 1965 ve 1963 doğumlu olup Diyarbakır'da ikamet etmektedirler.

20 Nisan 2001 tarihinde, saat 03.50'ye doğru başvuranlar, polis tarafından PKK'ya karşı yürütülen operasyonlar çerçevesinde evlerinde yakalanmışlardır.

20 Nisan 2001 tarihinde polis tarafından düzenlenen ve başvuranlar tarafından imzalanan yakalama tutanağına göre, aynı operasyon çerçevesinde 19 Nisan 2001 tarihinde Diyarbakır'da yakalanan N.I. isimli şüpheli, , sözkonusu örgütün üyesi olduğunu itiraf etmiş ve bu örgüt bünyesinde başvuranların faaliyetleri hususunda bilgi vermiştir. N.I. ile birlikte başvuranların evine gelen polis memurları, evlerinde yapılan aramanın ardından başvuranları kendi rızalarıyla Emniyet Müdürlüğü'ne götürmüşlerdir.

Başvuranlar, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi ekiplerince gözaltına alınmıştır. Emniyet Müdürlüğü'nün talebi üzerine, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcısı, başvuranların gözaltı süresini 24 Nisan 2001 tarihine kadar uzatmış bilahare sözkonusu sürenin 4 gün daha uzatılmasına karar vermiştir.

Gözaltının ilk günlerinde başvuranların avukat yardımı almalarına izin verilmemiştir. Aytan Polat'ın avukatla yaptığı ilk görüşme 24 Nisan, Ömer Polat'ın avukatla yaptığı ilk görüşme 27 Nisan tarihlerinde güvenlik güçlerinin nezaretinde gerçekleşmiştir.

27 Nisan 2001 tarihinde, polis, başvuranların ifadelerini almıştır. Başvuranlar tarafından imzalanan tutanaklara göre, başvuranlar, PKK'ya karşı düzenlenen operasyonlar çerçevesinde sorgulanmışlardır. Başvuranlar, sözkonusu örgüt tarafından ileri sürülen fikirleri paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

28 Nisan 2001 tarihinde, başvuranlar, adli tabip tarafından muayene edilmişlerdir. Adli tabip raporunda hiçbir kötü muamele izine rastlanmadığını belirtmiştir.

28 Nisan 2001 tarihinde, Savcı tarafından başvuranların ifadeleri alınmıştır. Savcı karşısında başvuranlar, gözleri bantlı olarak verdiklerini dile getirdikleri ifadeleri değiştirmiş ve kendileri hakkında yapılan suçlamaları reddetmiştir. Buna karşın, 20 Nisan 2001 tarihli yakalanma tutanağının doğruluğunu teyit etmişlerdir. Başvuranlar, aynı gün serbest bırakılmıştır.

22 Mayıs 2001 tarihinde, aleyhteki kanıtların yetersizliğinden, Savcı, başvurular hakkında takipsizlik kararı vermiştir.

Ancak, başvurular, 27 Nisan 2001 tarihinde, gözaltından sorumlu polisler hakkında şikayette bulunmuşlardır. Buna karşın 4 Temmuz 2001 tarihinde Savcı, takipsizlik kararı vermiş ve sözkonusu karar 27 Temmuz 2001 tarihinde, Siverek Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığınca onanmıştır.

HUKUK

I. KABULEDİLEBİLİRLİĞE İLİŞKİN

A. AİHS'nin 3. maddesi

AİHS'nin 3. maddesine atıfta bulunarak, başvurular, gözaltı sırasında kendilerine uygulanan kötü muameleden ve kötü şartlardan şikayetçi olmaktadır. Başvurular, 27 Nisan 2001 tarihinde suç duyurusunda bulunduklarını iddia etmektedirler. Buna karşın, 4 Temmuz 2001 tarihinde Savcı, takipsizlik kararı vermiş ve sözkonusu karar Siverek Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı'nca 27 Temmuz 2001 tarihinde onanmıştır.

Hükümet, başvuruların AİHS'nin 3. maddesi kapsamında yaptıkları şikayetleri ulusal mahkemeler önünde dile getirmediklerini belirterek iç hukuk yollarının tüketilmediğini savunmaktadır.

AİHM, izleyen nedenlerden ötürü başvurunun bu kısmının her halükarda kabuledilemez nitelikte olması nedeniyle başvuruların iç hukuk yollarını tüketip tüketmedikleri hususunda karar vermeye gerek olmadığı kanaatindedir.

Mevcut davada, başvurular, gözaltında kötü muameleye maruz kaldıklarına ilişkin şikayetlerini destekleyebilmek hiçbir belge sunmamışlardır. Üstelik gözaltı bitiminde düzenlenen sağlık raporlarında başvuruların hiçbir darp ve cebir izine maruz kalmadıkları belirtilmektedir. Başvuruların avukatlarının, 28 Nisan 2001 tarihinde düzenlenen sağlık raporlarının kesinlik ve doğruluğuna itiraz etmesine rağmen başvuruların başka bir doktor tarafından görülmesine izin verilmediğini ileri sürmemiştir. Ayrıca, dosya unsurlarından gözaltının herhangi bir safhasında veya başvuruların tahliyesinden sonra başka bir doktor tarafından muayene edilme girişiminde bulundukları sonucuna ulaşamamaktadır.

Ayrıca AİHM, gözaltının sonunda ifadelerini alan Savcı ve Devlet Güvenlik Mahkemesi nöbetçi hakimi karşısında başvuruların, polise verdikleri ifadeleri, kötü muameleden söz etmeden sadece "gözleri bantlı" olarak imzaladıklarını belirterek inkar etmekle yetindiklerini tespit etmektedir (*Karadeniz-Türkiye*, başvuru no: 53048/99, 21 Mart 2006).

Sonuç olarak, AİHM, başvuruların şikayetine konu olan polis tarafından kötü muamele uygulandığı hususunda makul şüphe uyandırabilecek ve/veya mevcut davada adli mercilerin tutumlarını tartışma konusu yapma imkanı tanıyan hiçbir unsura sahip değildir. Sonuç olarak, başvurular iç hukuk yollarını tüketmemiş olsalar dahi, AİHM, başvurunun bu kısmının açıkça mesnetten yoksun olduğu ve AİHS'nin 35. maddesinin 3. ve 4. maddeleri uyarınca reddedilmesi gerektiği kanaatindedir.

B. AİHS'nin 6/3 c) maddesi

Başvuranlar, gözaltı sırasında avukat yardımından yararlanamamaktan şikayetçidirler. Başvuranlar, AİHS'nin 6/3 c) maddesine atıfta bulunmaktadır.

AİHM, başvuranların takipsizlik kararından faydalandıklarını, dolayısıyla ne yargılandıklarını ne mahkum edildiklerini gözlemlemektedir. Dolayısıyla AİHM, muhtemel bir dava başlatabilecek hataların takipsizlik kararı ile telafi edilmiş olarak düşünülebileceği kanaatindedir (mutatis, mutandis, *Dieter Franz Kayser – İtalya*, başvuru no: 58879/00, 22 Mayıs 2003). Başvuranların, AİHS'nin 6. maddesinin ihlalinden mağdur olduklarını ileri süremeyecekleri sonucuna ulaşılmaktadır. Başvurunun bu kısmı açıkça mesnetten yoksundur ve AİHS'nin 35. maddesinin 1. ve 4. paragrafları uyarınca reddedilmesi gerekmektedir.

C. AİHS'nin 5. maddesi

1. AİHS'nin 5. maddesinin 1. paragrafının c) bendi ve 2. paragrafı

Başvuranlar, bir suç işledikleri şüphesini uyandıran makul nedenlerin bulunmamasından ve haklarındaki suçlamalar hususunda bilgilendirilmemelerinden şikayetçi olmaktadır. Başvuranlar, AİHS'nin 5. maddesinin 1. paragrafının c) bendine ve 2. paragrafına atıfta bulunmaktadır.

Hükümet, sözkonusu iddiaya karşı çıkmaktadır.

Mevcut davada, AİHM, 20 Nisan 2001 tarihinde, başvuranların, PKK'ya karşı düzenlenen operasyon çerçevesinde polis tarafından yakalandıklarını belirlemektedir. Başvuranlar tarafından imzalanan yakalama tutanağı, başvuranların, sözkonusu örgütün üyesi olduğu ileri sürülen bir kişi tarafından verilen bilgilerin ardından yakalandıklarını ortaya koymaktadır. 27 Nisan 2001 tarihinde, polis başvuranların ifadesini almıştır. Sonuç olarak başvuranların imzaladıkları tutanağa göre, başvuranlar, sözkonusu örgüt adına olan faaliyetleri hususunda sorgulanmışlardır.

Yukarıda söylenenler ve dosya unsurları göz önüne alındığında, şüphelerin gereken seviyede olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Özgürlükten yoksun bırakma, ilgililere yüklenen şüphelerin doğrulanması veya giderilmesi amacını taşımıştır. Ayrıca, başvuranlar tarafından imzalanan yakalama tutanağı, yakalama gerekçelerini belirtmiştir. Dolayısıyla, sözkonusu belge, başvuranların yakalanma nedenleri hakkında bilgilendirildiklerini yeterince kanıtlamaktadır (*Veske-Türkiye*, başvuru no: 11838/02, 20 Şubat 2007).

Başvurunun bu kısmı da açıkça dayanaktan yoksundur ve AİHS'nin 35. maddesinin 3. ve 4. paragrafları uyarınca reddedilmesi gerekmektedir.

2. AİHS'nin 5. maddesinin 3. , 4. ve 5. paragrafları

a) İç hukuk yollarının tüketilmesi

Hükümet, iki başlık altında iç hukuk yollarının tüketilmediğini belirtmektedir. İlk olarak, Hükümet, gözaltının yasaya uygunluğunun denetimini yaptırmak veya savcılığın gözaltı süresinin uzatılması talimatına itiraz etmek için mahkeme hakimliğine başvuruda bulunma imkanını öngören Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 128/4 maddesine atıfta

bulunmaktadır. İkinci olarak ise, Hükümet, kanuna aykırı olarak yakalanan veya haksız yere tutulan kişilere tazminat ödenmesini öngören 466 sayılı yasaya göndermede bulunmaktadır.

Başvuranlar, Hükümet tarafından gösterilen hukuki yolların dava koşullarına uygun olmadığını iddia etmektedirler.

AİHM, Hükümet'in itirazının, AİHS'nin 5. maddesinin 3. , 4. ve 5. paragrafları uyarınca düzenlenen şikayetin esasına sıkı sıkıya bağlı olduğu kanaatindedir. Dolayısıyla, iç hukuk yollarının tüketilip tüketilmediği hususu esasa ilişkin olarak yapılan inceleme sırasında değerlendirilmelidir.

b) Kabuledilebilirliğe ilişkin diğer kriterler

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde, AİHS'nin 5. maddesinin 3. , 4. ve 5. paragrafları kapsamında yapılan şikayetlerin dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca, başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru bulunmadığını tespit eder. Bu nedenle söz konusu şikayetler kabuledilebilir niteliktedir.

II. AİHS'NİN 5. MADDESİNİN 3. , 4. ve 5. PARAGRAFLARININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, 20 Nisan 2001 tarihinden 28 Nisan 2001 tarihine kadar özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının AİHS'nin 5. maddesinin 3. , 4. ve 5. paragraflarını ihlal ettiğini iddia etmektedirler.

Mevcut davada, AİHM, başvuruların gözaltı sürelerinin 20 Nisan 2001 tarihinde başladığını ve 28 Nisan 2001 tarihinde sona erdiğini, dolayısıyla söz konusu sürenin 8 gün sürdüğünü gözlemlemektedir. AİHM yerleşik içtihadının da ortaya koyduğu şekli ile böyle bir sürenin ivedilik ifadesi ile bağdaşmadığına şüphe yoktur (*Brogan ve diğerleri – Birleşik Krallık*, 29 Kasım 1988).

Gözaltının yasaya uygunluğuna itiraz edebilmek ve tazminat talebinde bulunabilmek için başvuru yolunun bulunmadığı kapsamında yapılan şikayet ile ilgili olarak AİHM, geçmişte, Hükümet tarafından belirtilen başvuru yollarını incelediğini ve söz konusu başvuru yollarının, AİHS'nin 5. maddesinin 4. ve 5. paragraflarının gerekliliklerini karşılamadığı sonucuna ulaştığını hatırlatmaktadır. Nitekim özgürlüğünden yoksun bırakma işlemlerine uygulanan temel güvencelerden yararlanmadığı takdirde, söz konusu maddenin 4. satırı uyarınca, başvuran, bizzat veya vekil aracılığıyla dinlenme imkanına sahip olmalıdır (bkz, diğerleri arasından, *Keklik ve diğerleri – Türkiye*, başvuru no: 77388/01 ve *Nikolova-Bulgaristan*, başvuru no: 31195/96). Oysa, AİHM, dosyayı incelediğinde, gözaltı sırasında başvuruların hiçbir zaman hakim karşına çıkmadıklarını, hakim denetimini yalnızca dosya üzerinden yaptığını belirler. 466 sayılı yasa ile ilgili olarak, AİHM, söz konusu hükmün maddeleri uyarınca, savcılık tarafından yürütülen soruşturmanın takipsizlik kararı ile sonuçlanmasından dolayı başvuruların tazminat talep etme imkanlarının bulunduğunu belirler. Mevcut davada, ulusal mahkemeler tazminat ödenmesi için yalnızca takipsizlik kararını temel almaktadırlar. Oysa tazminat ödenmesi, takipsizlik kararının otomatik bir sonucudur ve hiçbir şekilde özgürlükten yoksun bırakmanın yasaya uygun olmadığını tespiti anlamını taşımamaktadır. Sonuç olarak, AİHM, Türk hukukunun, başvuranlara ileri sürülen ihlaller için tazmin hakkı tanıdığı hususunda ikna olamamıştır (*Sinan Tanrıkulu ve diğerleri – Türkiye*, başvuru no: 5008699, 3 Mayıs 2007).

Mevcut davada sözkonusu sonuçtan farklı bir sonuca ulaşmak için hiçbir neden göremeyen AİHM, Hükümet'in ön itirazını reddetmektedir. Dolayısıyla AİHM, AİHS'nin 5. maddesinin 3. , 4. ve 5. paragraflarının ihlal edildiği sonucuna ulaşmaktadır.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

Başvuranların her biri maruz kaldıkları manevi zarar için 15.000 Euro talep etmektedirler. Ayrıca başvurular, avukatlık ücreti ve giderlere ilişkin bir makbuz ile Diyarbakır Barosu avukatlık ücret tarifesini belge olarak sunarak AİHM önünde yapmış oldukları yargılama masraf ve giderleri için 3.762 Euro talep etmektedirler.

Hükümet, sözkonusu iddialara karşı çıkmaktadır.

AİHM, hakkaniyete uygun olarak, başvuruların her birine 2.000 Euro manevi tazminat ödenmesinin uygun olacağı kanaatindedir. Yargılama masraf ve giderler ile ilgili olarak AİHM, sahip olduğu unsurları göz önüne alarak, başvuranlara ortaklaşa olarak, 1.000 Euro ödenmesinin uygun olacağı kanaatindedir.

AİHM, gecikme faizinin Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi faizlerine uyguladığı orana üç puanlık bir artış eklenerek belirlenmesine hükmetmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM, OYBİRLİĞİYLE

1. Başvurunun AİHS'nin 5. maddesinin 3. , 4. ve 5. paragrafları kapsamında yapılan şikayete ilişkin kısmının *kabuledilebilir* geri kalan kısmının *kabuledilemez* olduğuna;
2. AİHS'nin 5. maddesinin 3. , 4. ve 5. paragraflarının *ihlal edildiğine*,
3. a) AİHS'nin 44/2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Türk Lirası'na çevrilmek üzere Savunmacı Devlet tarafından aşağıdaki miktarların ödenmesine:
 - (i) başvuruların her birine, her türlü vergiden muaf tutularak 2.000 Euro (iki bin Euro) manevi tazminat;
 - (ii) başvuranlara ortaklaşa olarak, her türlü vergiden muaf tutularak yargılama masraf ve giderleri için 1.000 Euro (bin Euro);b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz *uygulanmasına*;
4. Adil tatmine ilişkin diğer tüm taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 16 Haziran 2009 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.